

și Delphi; Pietro Romanelli, despre inscripțiile din Ostia; Bruna Forlati Tamaro, despre proveniența inscripțiilor grecești și latine păstrate în muzeele din Veneția. În sfârșit, despre unele probleme de metodă, în legătură cu *Prosopographia Ptolemaica*, au referit delegații belgieni W. Peremans și E. Van't Dack.

Interesul și utilitatea acestui tablou de ansamblu al studiilor de epigrafie greacă și latină, cîțiva ani după sfîrșitul celui de-al doilea război mondial și într-un moment cînd de pretutindeni se schițau cu timiditate încercări de reluare a raporturilor rupte de-a lungul anilor de măcel, abia dacă mai trebuie relevate. Trebuie totuși subliniate atmosfera de perfectă colaborare a Congresului, seriozitatea intervențiilor și spiritul de colaborare care a domnit în tot timpul dezbaterilor, încheiate printr-un omagiu adus marelui epigrafist, de curînd dispărut, care a fost Adolf Wilhelm.

D. M. Pippidi

GRIECHISCHE VERS-INSCHRIFTEN,
herausgegeben von Werner PEEK. Bd. I:
Grab-Epigramme, Berlin, Akademie-
Verlag, 1955, XXX+696 p.

Răgazul nu ne îngăduie să închinăm mai mult decît o fugară semnalare monumentală culegerii de inscripții grecești versificate, îngrijită de prof. Werner Peek, din Halle, și editată de Academia de Științe din Berlin. E vorba de o lucrare îndelung pregătită și așteptată cu nerăbdare de toți cîți înțelegeau nevoia nu a unei simple reeditări a antologiei lui Kaibel, *Epigrammata Graeca ex lapidibus collecta*, — de multă vreme insuficientă și de multă vreme epuizată, — ci a unei noi prelucrări a unui material imens, provenind din toate unghiurile lumii grecești și întinzîndu-se în timp

pe mai mult de un mileniu. Munca aceasta de erudiție a luat-o asupra-și editorul de astăzi cu douăzeci și cinci de ani în urmă. În ciuda piedicilor de tot felul iscate de război, ea se apropie de sfîrșit, măcar că însăși tipărirea unui număr de aproximativ 5 000 de epigrame nu-i o treabă ușoară și că vor trebui să mai treacă ani înainte de a avea în mînă întreaga serie a volumelor plănuite.

Cum o spune sub-titulul, primul volum e închinat epigramelor funerare — circa 2 000 de bucăți. Al II-lea volum va fi consacrat dedicațiilor și epigramelor onorifice; al III-lea, unui succint comentariu la vol. I—II; al IV-lea, indicilor și de pe acum numeroaselor *Addenda*.

Criteriul de ordonare a unei mase atît de considerabile de texte nu-i simplu-geografic, ca la Kaibel, nici simplu-cronologic, ceea ce, la o atît de mare diversitate de proveniențe, n-ar fi avut rost. Cu drept cuvînt, editorul a preferat un clasament întemeiat pe conținut și pe modul de exprimare, năzuind să reconstituie astfel istoria unui gen literar față de care grecii din toate timpurile au manifestat un interes deosebit și a cărui evoluție va putea fi astfel urmărită în numeroasele-i ramificații, de la cele mai simple forme de expresie pînă la cele mai rafinate. Firește, înăuntrul fiecărei categorii, ori de cîte ori lucrul e posibil, ordinea e aceea cronologică.

Ca să lămuresc mai bine acest mod de clasament, voi spune că epigramele din primul volum sînt împărțite în două clase inegale: A. epitafe pe morminte ridicate de obște pentru unul sau mai mulți cetățeni de seamă; B. epitafe pe morminte particulare. Acestea din urmă constituie imensa majoritate și ele se subdivid la rîndul lor în numeroase categorii, din care citez *exempli gratia*: epigramele de prezentare a mortului sau a mormîntului (tip: $\mu\gamma\eta\mu\alpha$) ($\sigma\eta\mu\alpha$)- $\tau\acute{o}\delta' \epsilon\sigma\tau\iota\nu$ ($\epsilon\lambda\mu$) $\tau\acute{o}\delta' \delta\epsilon\iota\nu\omicron\varsigma$ și alte variante); epigrame oferind relatări asupra împrejurărilor morții sau a condițiilor înmormîntării;

epigrame în care defunctul se exprimă la persoana I pentru a adresa supraviețuitorilor (resp. trecătorilor) cuvinte de bun rămas ori de îmbărbătare, sfaturi etc.; epigrame în chip de dialog și altele asupra cărora ar fi inutil să stărui. În ansamblu, deci, un clasament util deopotrivă istoricului literar sau iubitorului de poezie, care pot urmări astfel treptata orchestrare a unui motiv la început stingher, ca și epigrafistului, căruia i se înlesnește găsirea analogiilor de formă și de conținut atât de necesare în munca de întregire a documentelor mutilate.

În ciuda marelui număr de texte strinse laolaltă, culegerea nu e un *Corpus* în înțelesul deplin al cuvântului, cum nu e de altminteri nici o simplă antologie. Preocupat mai puțin de integralitatea materialului și mai mult de calitatea lui, editorul a ales o cale de mijloc, reproducând totalitatea documentelor din epocile arhaică, clasică și elenistică, dar mulțumindu-se cu o simplă selecție în cazul epigramelor din sec. I—VI ale erei noastre, aproape fără excepție banale și sub raportul ideilor exprimate, și sub acel al limbii ori versificației. Aceeași cumpănă se manifestă în întocmirea aparatului critic, redus la justificarea lecțiilor acceptate, dar nesocotind îndeobște variantele. Trebuie adăugat, în această ordine de idei, că editorul a supus unui examen atent fiecă piatră sau frântură, verificând prin autopsie sau numai după fotografii ori estampaje citirile predecesorilor săi, editori și emendatori. În aceste condiții, e de la sine înțeles că pînă și pentru texte ce păreau de multă vreme stabilite ediția prezintă multe noutăți, fără a mai vorbi de piesele pentru întâia oară întregite de un învățat a cărui măiestrie în acest domeniu cititorii au putut s-o aprecieze prin nota despre epigrama din Istros publicată într-o recentă fasciculă a acestei reviste (VII, 1956, p. 199—206).

Cum era de așteptat, volumul cuprinde un destul de mare număr de epigrame funere descoperite pe teritoriul țării noastre

— în primul rînd din Tomis, dar și din Histria și Callatis. În lemnele celor mai multe din acestea (nr. 131, 956, 987, 1026, 1035, 1040, 1161, 1231, 1279, 1304, 1392) surprinde precizarea: «Tomis-Thrakien», resp. «Kallatis-Thrakien», cită vreme atunci cînd au fost săpate inscripțiile (sec. II—III e.n.) cele două orașe făceau parte din Moesia Inferior, iar nu din provincia Thracia. Explicația acestei inadvertențe trebuie probabil căutată în exemplul lui Georgi Mihailov, ale cărui «Epigrame grecești provenind din ținuturi bulgare» (*Die griechischen Epigrammen aus bulgarischen Ländern*), apărute în 1942/1944 și folosite de fiecare dată de Peek, includ și descoperirile din Constanța, ca să nu mai vorbim de cele din Mangalia.

D. M. Pippidi

CHARLES DUGAS, *Les vases attiques à figures rouges. Delos*, fasc. XXI, 73 p. + 57 pl.

Fascicula XXI a publicației *Delos a Școlii franceze de la Atena*, cuprinde lucrarea eminentului arheolog Charles Dugas în colaborare cu marele specialist al ceramicii attice cu figuri negre și roșii, J. D. Beazley. Această lucrare se ocupă cu studiul vaselor attice cu figuri roșii, ieșite la iveală în urma săpăturilor de la Delos și în primul rînd al acelor descoperite în Groapa Purificării din insula Rheneia, transferate din insula Delos în acest loc încă din antichitate și păstrate acum în Muzeul din Mykonos.

În afară de prefață și introducere, studiul are trei mari capitole: I. Vase cu figuri roșii găsite la Rheneia (stil sever și stil liber); II. Vase fără decor figurat găsite la Rheneia; III. Fragmente ceramice cu figuri roșii găsite la Delos. O mapă cu 57 de planșe fotografice ilustrează și completează lucrarea, punînd la îndemîna cititorului aproape tot materialul descoperit.

Fiecare capitol cuprinde descrierea pieselor și fragmentelor ceramice respective,